

gran celler de Son Torrella --- se destria, enmig d'una espaiosa estància quadrada, una alta y esbelta columna, sobre la que descansen les creuades *jàsseres* qui aguanten els llenyams y les corbades del sòtil», JnRoselló (*Manyoc*, p. 144). En un mot, *jàssera* és, sobretot a l'època moderna, la forma bàsica del mot en la llengua comuna (tant, que el *DOrt.* no en recull d'altra) en escriptors de les zones més diverses, del Continent i de les Illes.

Combinant les dades de Moll i Griera (llocs cit., i *ALCat.*, 450, s. v. *biga*, *BDLC* iv, 198, i *AlcM*) resulta que la variant *jàssera* s'usa en els dos terços Nord i NE. del Princ., tot a l'entorn de Barcelona i Baix Vallès, en un territori quasi compacte des de Cadaqués i St. Feliu de Guíxols, fins a Bagà, Guissona, Agramunt, Maldà, Borges Blanques, Montblanc i Alt Penedès; i d'altra banda a tot Mallorca (PdMall., Andratx, Marratxí) i la major part de Menorca (Ciutadella, Migjorn Gran).

Mentre que l'àrea de *jàssena*, ultra les Pitiüses, comprèn tot el País Valencià (dades detallades de Giner i March, 1956), o almenys des de Guardamar fins a Morvedre (les Valls de Segó, 1962) i Nules; i en el Princ. comença des del Baix Penedès, dreta de l'Alt Gaià (Savallà), Aitona i Torrent de Cinca, cap al Sud. A bona part del P. Val. hi ha avui una variant *jàssina*, irrellevant quant als orígens; en canvi, ja no ens pot ser indiferent una forma *jèssina*, que recullo a la Marina,³ car a aquest canvi de *à* en *è* difícilment se li pot trobar una explicació romànica, mentre que és variant que s'ha d'esperar en un mot àrab en *tarqiq* (entre les consonants agudes *ğ* i *s*). Tanmateix la forma comuna i educada entre valencians és *jàssena*, que donen els corresponents de Pego i Xàtiva, la que prefereixen Valor, Giner etc., i la que registrava Fullana.

Si designem com a *b*) la variant en *-na*, tenim encara una variant *c*) *jassa* que sembla molt important per a l'etimologia, i que ja no és recent, car la trobem en un doc. de 1779 del capdamunt del Berguedà: «per portar --- set bigas de la biga de Rabost, una *jassa* i dos rulls», dada d'autenticitat inqüestionable venint d'un cartista tan savi com Serra i Vilaró (*Pinós i Mataplana* III, 241). I, en efecte, Moll i Griera la recolliren en un ample clat de les muntanyes del Centre-Nord del Princ.: Cerdanya, Palamós, Rupit, Torelló, St. Hilari Sacalm, Centelles i Montseny (però ja no a Vic ni StFeliu de G.). D'altra banda, en dos pobles del centre de Menorca, tan conservadors com Ferreries i Alaior.

Arà bé aquesta forma troba eco en un seguit de parlars romànics del N. de la Península Ibèrica. *Chaza* a l'arag. de la Vall de Gistau (Plan i Gistaín, *BDC* xxiv, 166); i en alguns parlars gallegoportuguesos de cap al Minho (en part amb la *-j*-epentètica de tipus lleonès): *jaza* en el concelho de Valença (ja traduït «trave» per J. d'Anunciada, segona meitat S. XVIII), *jaze* a la vila de Melgaço, *jázia* a São Gregório (Leite de Vasc., *Opúsc.* II, i, 167), variant que deu sobreixir a terra gallega, on només el dicc. de Valladares recull *jácia* «viga atravesada que sostiene las menores».

Altrament no es pot dir que hi hagi hagut pròpiament un cast. *jácena*, tot i que el recollí el *DAut.* («*xácena* la viga atravesada que sostiene a las demás vigas menores»), car la mateixa AcadEsp. el declara «terme tècnic» d'arquitectura i el dona com a «voz balear y alicantina», o sigui no castellana. Fora d'això només ens consta que *jácena* (o *jársena*)⁴ s'usa a Múrcia (GaSoriano) i *chácena* a Bielsa (*BDC* xxiv, 166): o sigui amb tots els senyals de ser un manlleu del català.

També deu ser des del català que el mot s'estengué a una zona de la costa occitana: com s'ha d'esperar en una llengua que des de l'Edat Mitjana va abolir la categoria dels proparoxítons, hi va haver una alteració fonètica, com passa normalment, condicionada per aquesta alteració estructural: en els parlars més nòrdics, on l'esdrúixol s'abolí ja abans, es contragué en *jasna* (d'on *jaina* a la manera de *rosna* > *roina*, *chasne* > *chaine*, *traiga*, *vaiet*, *raima*); en els de més al SO., on l'esdrúixol sobrevisqué més temps, l'accent acabà desplaçant-se en un tipus *jazéna*. Tenim aquest al llarg del dept. Erau (Clarmont, Pezenàs) i fins a Alès: *gazéno* «poutrelle, chevron» i anàlegs (amb derivat *clau jazenal* «clou pour charpentier», ja S. xv), *jayna* «poutre (de faitage)» [Puget-Théniers, 1548, PMeyer, *Docs. Ling.*] i en diverses localitats del Var, els B-Alps i fins a Niça (*FEW* v, 5b, § 2 i II, 1).⁵

Es documenta *jazina*, en b. ll., a Provença, en alguns docs. des de c. 1250 (Bambeck, *BhZRPb.* cxv, 191), però són docs. en baix llatí amb una forma llatinitzada, al detall de la qual no hem de prestar atenció. De tota manera s'ha de tractar d'un terme tècnic d'arquitectura, propagat a aquestes terres des del Migdia, per constructors catalans (potser mossàrabs o mudèjars, recordem les reveladores mostres arquitectòniques dels Banys de Girona, St. F. de Buada, Planès de la Perxa etc.). L'aparició d'avançades soltes cap al Minho, NE. d'Aragó i Múrcia, comprova el caràcter de tecnicisme mudèjar. Però tot i aquest caràcter viatger, interessa molt aquesta propagació a Occitània, perquè junt amb els *CostTort.*, comprova l'antiguitat de la variant *b*), en *zena*.

M-Lübke havia postulat una etimologia basca infundada: un suposat *JASENA (*REW*₁, 4578) derivat del verb bc. *jasi* o *jaso* 'aixecar, portar'; pensada ja xocant pel mer fet de tractar-se d'un mot no solament estrany al basc, sinó també a les zones circum-vascòniques (Gascunya, Castella) i només conegut al llarg del Mediterrani; però Schuchardt (*RIEB* VIII, 1914, 331) acabà de demostrar-ne la impossibilitat des del punt de vista basc; car, en aquesta llengua, 'portador, el qui porta o suporta' («träger») és *jasaille*, i solament podia tenir aquesta forma; segons l'estructura morfològica de la llengua, un *jase no hi pot existir, i *jasan* (articulat, *jasana*) significaria si de cas 'la cosa portada' («das Getragene»), que naturalment és un significat directament oposat al que caldria. El mateix M-Lübke retirà la idea en nota a l'índex alfabètic de la seva obra.

Schuchardt sustentà, en canvi, que ve de l'àr. *ğasr* 'pont', que pren modernament el sentit de 'biga que